

Informační zdroje pro mgr. studenty ZURn4110

Dana Mazancová

Brno, 3. května 2021

Osnova kurzu

- ❑ **Práce s informacemi, přehled informačních zdrojů, Open Access**
- ❑ **Práce s elektronickými informačními zdroji**
 - ❖ Přehled vyhledávacích technik
 - ❖ Tvorba rešeršního dotazu
 - ❖ Praktické vyhledávání v oborových databázích
- ❑ **Citace, citování, plagiátorství**
 - ❖ Odborná terminologie, citační styly
 - ❖ Citování jednotlivých druhů dokumentů
 - ❖ Citační software, zvláštnosti citování
- ❑ **Práce s elektronickými informačními zdroji**
 - ❖ EBSCO Discovery Service, nadstavbové nástroje
 - ❖ Databáze elektronických knih
 - ❖ Citační databáze

- **Prezentace nám zcela určitě nenahradí tradiční výuku a semináře v počítačových učebnách.**

- **Bohužel nemůžu aktuálně posoudit, jaké jsou vaše dosavadní zkušenosti a znalost práce s e-zdroji, tak je v prezentaci pro jistotu uvedeno vše od základů. Je tedy možné, že některé slidy budete moci přeskočit a přesunout se rovnou k praktickým cvičením nebo k aktuálním možnostem přístupu k literatuře (v době omezeného přístupu do knihoven). Toto je na posouzení každého z vás 😊**

- Presentaci, prosím, berte jako přehledovou. Možností a zdrojů je opravdu obrovské množství.
- Vyzkoušejte si uvedená praktická cvičení, podrobnější práce s databázemi bude obsahem následující lekce.
- **Přeji vám hodně štěstí při studiu. V případě jakýchkoli dotazů či problémů se prosím ozvěte na email mazancov@fss.muni.cz. Pokusím se Vám ozvat co nejdříve to bude možné 😊 Děkuji.**

Práce s informacemi

Osnova

- Práce s informacemi
 - ❖ informační společnost
 - ❖ informační gramotnost

- Informační zdroje
 - ❖ typy informačních zdrojů
 - ❖ licencované zdroje

- Kde hledat informační zdroje
 - ❖ Knihovny
 - ❖ Open Access
 - ❖ volně dostupné zdroje

Cíle dnešní lekce

- ❑ Naučit se rozeznat licencované zdroje informací a některé volně dostupné zdroje. Seznámit se základními pojmy.
- ❑ Zorientovat se v nabídce e-zdrojů na stránkách knihovny a Portále elektronických informačních zdrojů MUNI.
- ❑ Umět přistupovat ke zdrojům mimo počítačovou síť MU.
- ❑ Vysvětlit si pojem Open Access.
- ❑ Nastínit **možnosti přístupu k literatuře vzhledem k aktuální situaci aneb Co můžu dělat, když mám omezený přístup do knihovny?**

Knowledge is power.

Francis Bacon

Informační společnost

- ❑ Založená na informacích a znalostech
- ❑ Problémy při práci s informacemi:
 - ❖ **velké množství**
 - ❖ **snadná dostupnost**
 - ❖ **kvalita**

*"Information these days seems to be everywhere. But rather than making research easier, this has made it harder, because when doing research you don't just have to find **any** information, you have to find the **right** information."*

Informační gramotnost

→ Rozpoznání informační potřeby

□ Schopnost **informaci**:

- ❖ **nalézt** - znalost informačních zdrojů a vyhledávacích strategií
- ❖ **vyhodnotit** - užitečnost/relevance
- ❖ **použít** - pro daný účel, znalost autorského zákona, problematiky citování a plagiátorství

Licencované zdroje

Licencované zdroje I.

- ❑ další výrazy - komerční zdroje/databáze, elektronické informační zdroje, **e-zdroje**, **EIZ**, databáze, dokumenty v elektronické podobě

- ❑ dostupné prostřednictvím **databází**
 - ❖ **volně dostupné**
 - ❖ **komerční (licencované, "za úplatu")**

Licencované zdroje II.

- ❑ za úplatu - **pro studenty MU zdarma** 😊
- ❑ informace jsou **prověřené** (prochází recenzním řízením)
- ❑ články většinou dostupné dříve než v tištěné podobě
- ❑ **doporučený zdroj pro psaní seminárních a závěrečných prací**

Databáze

- ❑ **Bibliografické** – pouze základní "identifikační" údaje o dokumentech (název, autor, rok vydání atd.) + abstrakt

- ❑ **Fulltextové** – plné texty dokumentů

- ❑ **Multioborové** – dokumenty z různých oborů
 - ❖ rozsáhlé databáze – např. **ProQuest, Wiley, EBSCO**
 - ❖ není možné mít zaplacený přístup ke všem kolekcím, tj. ke všem fulltextům

Jak se dostanu k licencovaným zdrojům? Aneb nejdůležitější slide této prezentace 😊

❑ stránky knihovny -

<http://knihovna.fss.muni.cz/ezdroje>

❖ databáze k oborům vyučovaným na FSS

❑ Portál elektronických informačních zdrojů MU -

<http://ezdroje.muni.cz/>

❖ databáze i z dalších oborů

Jak se dostanu k licencovaným zdrojům mimo počítačovou síť univerzity? Aneb 2. nejdůležitější slide této prezentace 😊

- ❑ Nastavte si na počítači [vzdálený přístup](#)
 - ❖ OpenVPN
 - ❖ Shibboleth
 - ❖ EZproxy

Cvičení 😊

- ❑ Prosím, prostudujte si, jak funguje tzv. **vzdálený přístup k e-zdrojům** (tj. mimo počítačovou síť MU) - <https://ezdroje.muni.cz> - sekce vzdálený přístup a jeden z přístupů si zvolte pro další práci.

- ❑ Poté se zkuste připojit do databáze **Sage Journals Online**.
 - ❖ Na stránce **ezdroje.muni.cz** si zvolte „zdroje abecedně“ .
 - ❖ Dohledejte si databázi **Sage Journals Online**, u ní si klikněte na „více informací“ a poté zvolte dole na stránce „EZproxy“ nebo „Shibboleth“ .
 - ❖ Následně se zobrazí tabulka, do které zadáte univerzitní přihlašovací údaje. Případně českou federaci a následně MU. Alternativou samozřejmě zůstává přihlášení přes OpenVPN.
 - ❖ Jak by měla stránka databáze vypadat, si můžete zkontrolovat na dalším slidu.

Cvičení 😊

SAGE journals

Browse Resources

Access Options:

Sign In

Masarykova

Society

Your gateway to world-class research journals

Search all SAGE Journals

Advanced Search

Browse Journals By Discipline

Health Sciences

Social Sciences & Humanities

Materials Sciences & Engineering

Life & Biomedical Sciences

Browse A-Z

All SAGE Journals

Náhled databáze Sage po přihlášení přes Shibboleth.

Zdroj: <https://journals.sagepub.com/>

Další verze cvičení pro zvědavé - zkuste si dohledat oborové časopisy nebo články vztahující se k tématu, které aktuálně řešíte. Vyhledávání v databázích bude náplní další lekce.

Informační průzkum

- ❑ Práce s informačními zdroji
- ❑ Hledání dokumentů, které souvisí se zvoleným tématem
- ❑ Získání dokumentů*:
 - ❖ [Výpůjčka z knihovny](#)
 - ❖ [Výpůjčka/dodání dokumentu z jiné knihovny v ČR/zahraníčí - MVS/MMVS](#)
 - ❖ [E-prezenčka, Copy on Demand \(CoD\)](#)
 - ❖ [Licencované databáze](#)
 - ❖ Internet

*jako dokument budeme pro potřeby naší výuky označovat texty, obrázky, fotky, videa tj. jakoukoli formu grafického znázornění informací

Informační zdroje

❑ Knihy

❑ Periodika

❖ odborné časopisy, magazíny

❑ Referenční díla

❖ encyklopedie, slovníky, tezaury, mapy, atlasy, bibliografie, adresáře, ročenky

❑ Další zdroje

❖ závěrečné práce, materiály z konferencí, vládní publikace, šedá literatura, noviny, newsletters)

❑ Internet

Cvičení 😊

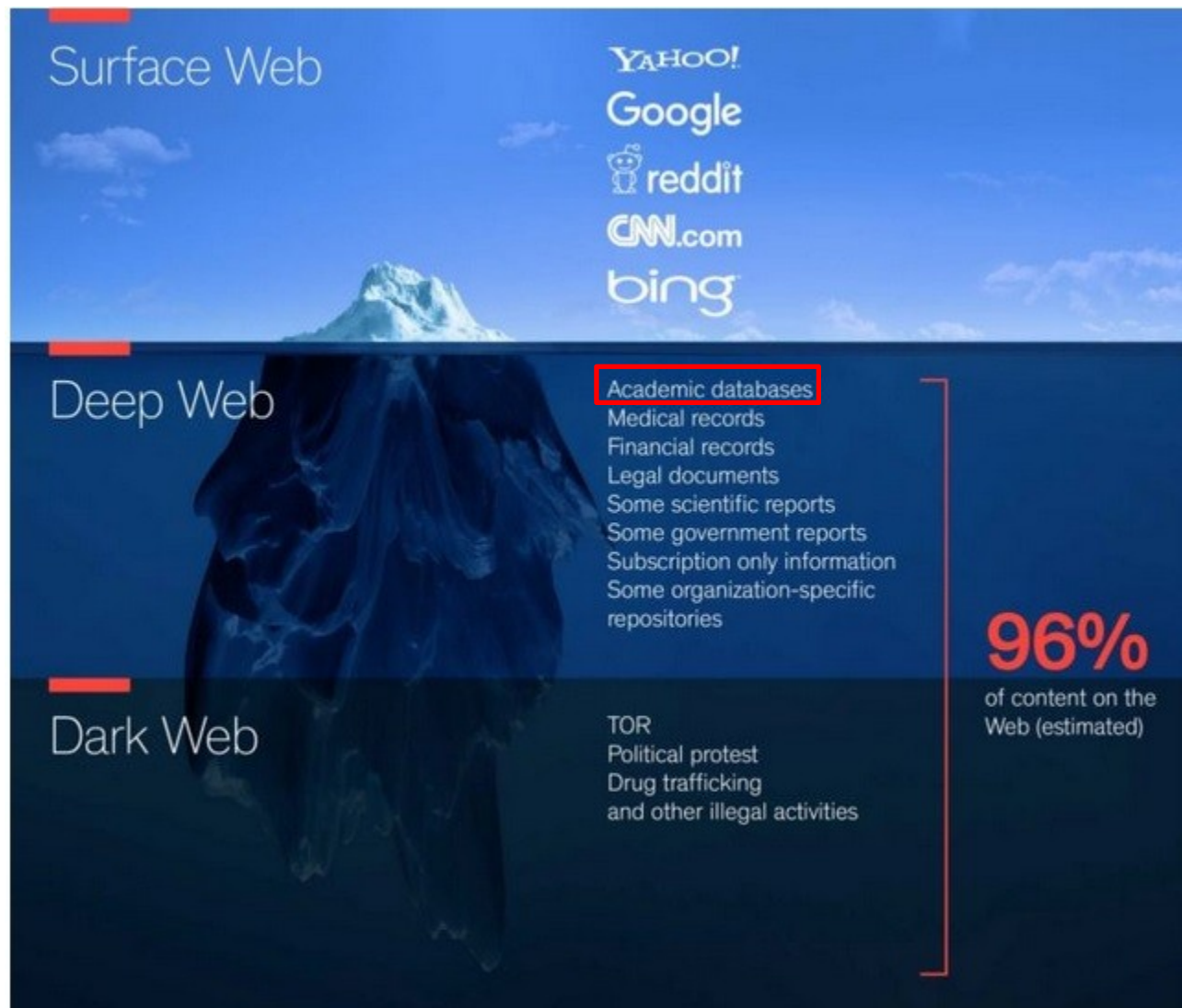
- ❑ Zkuste se zamyslet, jaký je rozdíl mezi:
 - ❖ **Surface Web**
 - ❖ **Deep Web**
 - ❖ **Dark Web**

- ❑ Řešení naleznete na dalším slidu.

Surface Web x Deep Web x Dark Web

Prosím všimněte si, že "licencované zdroje", tj. naše univerzitní databáze jsou součástí tzv. deep webu.

O uvedené problematice lze na internetu dohledat velké množství informací. Některé z nich obsahuje i odkaz, uvedený pod obrázkem.

Kde hledat informační zdroje?

Kde začít?

Vyhledávače, discovery systémy a vědecké sítě

Google Scholar

scienceOPEN.com
research+publishing network

- ❖ [EBSCO Discovery Service](#) - "univerzitní Google" pro licencované i volně dostupné zdroje
- ❖ [Google Scholar](#) - vyhledávač odborné literatury
- ❖ [Science Open](#) - vědecká a publikační síť

Kde hledat odborné časopisy? I.

- EBSCO
- JSTOR
- ProQuest
- Sage Journals Online
- ScienceDirect
- SpringerLink
- Taylor&Francis
- Wiley Online Library

Multioborové databáze jsou dobrým startovním místem pro vyhledávání

Můžete je prohledávat hromadně prostřednictvím [discovery](#)

Kde hledat odborné časopisy? II.

□ Volně dostupné zdroje:

- ❖ [Directory of Open Access Journals \(DOAJ\)](#) - adresář FT vědec. a akad. časopisů s otevřeným přístupem, přes 10.000 čas.
- ❖ [De Gruyter Online](#) - volně dostupný multioborový zdroj, stovky odborných časopisů (zadejte hledaná klíčová slova a následně zvolte „open access“ a „free access“)

Kde hledat knihy?

□ Katalogy

- ❖ [Katalog MU Aleph](#)
- ❖ Souborné katalogy – [knihovny.cz](#), [CASLIN](#)
- ❖ [Ebsco Discovery Service](#)

Kde hledat knihy? II.

□ Licencované databáze:

❖ [Gale Virtual Reference Library](#) (encyklopedie)

❖ [Ebsco eBooks](#)

❖ [Sage Knowledge](#)

❖ [Taylor & Francis](#)

❖ [DDA](#) - nový způsob nákupu e-knih dle požadavku uživatelů, platforma ProQuest Ebook Central

Kde hledat knihy? III.

□ Další zdroje

- ❖ [Directory of Open Access Books \(DOAB\)](#) - seznam recenzovaných knih (OA), přes 4000 knih
- ❖ [Google Books](#)

Cvičení 😊

- ❑ Otevřete si stránku <https://katalog.muni.cz/>
- ❑ V dolní části stránky si zvolte „abecední procházení“. Zde můžete vyhledávat podle tématu dokumentu. Zadejte si výraz, který Vás aktuálně zajímá a projděte si zobrazené výsledky. Poté se můžete podívat na dostupnost dokumentů v knihovnách MU.

Kde hledat informace z médií?

- ❑ [Anopress Monitoring Online](#)
 - ❖ Databáze českých mediálních zdrojů

- ❑ [Newton Media](#)
 - ❖ Databáze slovenských mediálních zdrojů

- ❑ [PressReader](#)
 - ❖ Zahraniční deníky a populárně naučné časopisy, archiv u většiny titulů 3 měsíce

- ❑ [ProQuest](#)
 - ❖ Multioborová databáze, obsahuje i tituly periodik, např. New York Times s rozsáhlou retrospektivou

- ❑ **Databanka ČTK**- přístup z ÚK FSS a PC54

Pozn. první čtyři zdroje fungují i přes vzdálený přístup.

Kde hledat závěrečné práce?

- ❖ [Archiv závěrečných prací MU - Thesis](#)
- ❖ [Vysokoškolské kvalifikační práce - Theses](#)
- ❖ [DART – Europe E-theses Portal](#) (evrop. závěrečné práce)
- ❖ [ProQuest® Dissertations & Theses \(PQDT OPEN\)](#) -
Open Access Dissertations and Theses

Cvičení 😊

- ❑ Otevřete si stránku [PQDT OPEN](#) případně [DART](#).
- ❑ Zkuste se podívat, zda již někdo zpracovával téma diplomové práce podobné tomu Vašemu. Případně se podívejte na práce k jakémukoli tématu, které Vás aktuálně zajímá.

Kde hledat referenční díla?

- ❖ [Gale Virtual Reference Library](#)
(encyklopedie)
- ❖ [The World Factbook](#)

Kde hledat statistické údaje?

❖ Český statistický úřad

❖ Eurostat

OPEN ACCESS

**Video The Canadian
Association of Research
Librarians a McGill**

Open Access

- ❑ Alternativa k tradičnímu šíření vědeckých poznatků prostřednictvím vědeckých časopisů
- ❑ Výrazně k němu přispěl vysoký nárůst cen předplatného časopisů (tzv. Serial Crisis)
- ❑ **Neomezený online přístup k vědeckým informacím**

Cesty k Open Access

□ Zelená cesta

- ❖ **Autoarchivace** v otevřených **repozitářích**
- ❖ Snaha o zpřístupňování zejména recenzovaných publikací
- ❖ **Při publikování záleží na právech k dílu** (v repozitáři se může objevit preprint, postprint, vydavatelská verze)
- ❖ OA poskytují **autoři**

Cesty k Open Access

□ Zlatá cesta

- ❖ Publikování v otevřených **časopisech**
- ❖ OA poskytují **vydavatelé**
- ❖ **Fin. náklady** na fungování nakladatelství a celého věd. publikování **se přenášejí na autora**, který platí autorský publikační poplatek (**APC**)
- ❖ 2 cesty - **plně otevřené časopisy**
 - **hybridní časopisy (problém double dipping)**
- ❖ Nástroje na podporu - **DOAJ** (od 2003) a **DOAB** (od 2012)

Přínosy Open Access

- ☐ Zrychlení výměny vědeckých informací**
- ☐ Rozšíření dostupnosti vědeckých informací**
- ☐ Zvýšení viditelnosti vědeckých informací**
- ☐ Zvýšení čtenářské základny**
- ☐ Zvýšení informačního dopadu**

BBB - iniciativy

□ Budapešť'ská iniciativa

- ❖ Budapest Open Access Initiative, **2002**
- ❖ Základní principy, zdůvodnění a postupy

□ Prohlášení z Bethesdy

- ❖ Bethesda Statement on Open Access Publishing, **2003**
- ❖ Kroky pro přechod k OA pro všechny subjekty ve sféře vědeckého publikování (výzkumné instituce, vydavatele, vědce atd.)

□ Berlínská deklarace

- ❖ Berlin Declaration on OA to Knowledge in Sciences and Humanities, 2003
- ❖ Výzva pro vědce a vědecké instituce, podepsalo již na 300 institucí
- ❖ **MU - prvenství mezi českými univerzitami, připojila se 11. 10. 2010**

Open Access zdroje

- ❑ [Directory of Open Access Journals \(DOAJ\)](#) - přes 11.000 časopisů s otevřeným přístupem
- ❑ [Directory of Open Access Books \(DOAB\)](#)
- ❑ [OAPEN Library](#) - cílem projektu je volně publikovat plné texty recenzovaných knih se zaměřením na humanitní a sociální vědy
- ❑ [OpenAIRE](#) – data z více než 450 repozitářů a OA časopisů

Repozitář MU

□ Funkce

- ❖ Evidence publikací MU
- ❖ Uložiště
- ❖ [Vyhledávací rozhraní](#)

- ❖ Vkládání příspěvků do repozitáře je dobrovolné

Registry otevřených repozitářů

- ❑ [ROAR](#) - Registry of OA Repositories
- ❑ [OpenDOAR](#) - Directory of OA Repositories

Cvičení 😊

- ❑ Otevřete si stránku [DOAJ](#) případně [DOAB](#).
- ❑ Zkuste se podívat, zda se Vám nepodaří dohledat časopis/článek nebo knihu na téma, které Vás aktuálně zajímá nebo je potřebujete pro psaní diplomovou práci.

**Aktuální situace
aneb co ještě
můžeme využívat,
když máte omezený
přístup do knihoven**

Hledám knihu I.

- ❑ Pokud se jedná o tištěnou knihu, která je součástí našeho knihovního fondu, tak existuje šance, že je součástí tzv. e-prezenčky

- ❖ Knihovny MU poskytují naskenovanou zakoupenou studijní literaturu ke studiu na obrazovce (bez možnosti stahování a dalšího šíření) - elektronickou analogii prezenční výpůjčky, čili **e-prezenčku**.
- ❖ Aktuálně obsahuje přes 11 000 titulů studijní literatury z knihoven MUNI. Vzdálený přístup k e-prezenčce je možný prostřednictvím knihovního katalogu MUNI.
- ❖ [E-prezenčka – návod](#)

Hledám knihu II.

- ❑ Knihy některých českých vydavatelství je možné prohledávat pomocí [Online knihovny Bookport](#), ke které máme zkušební přístup.
- ❑ Další možností je využít [Národní digitální knihovnu](#) (pro jistotu doporučuji prohledávat jak fond MZK, tak NK ČR)
- ❑ Nedávno jsme ještě objevili [Digitální knihovnu AV ČR](#)

Hledám knihu III.

- ❑ Pokud se jedná o zahraniční knihu, tak se můžete zkusit podívat do databáze [ProQuest Ebook Central](#)
- ❑ V případě, že zde knihu dohledáte, tak odešlete svůj požadavek knihovně a knihovníci mohou rozhodnout o nákupu dané knihy. Ta je Vám i dalším uživatelům poté online zpřístupněna.

Hledám článek

- ❑ Tady vše zůstává "při starém", můžete využít licencované databáze:
- ❖ Vyhledávání v databázích z jednoho místa - [EBSCO Discovery Service](#)
- ❖ Prohledávání jednotlivých databází - [seznam zdrojů na stránkách knihovny FSS](#) nebo na [Portále elektronických informačních zdrojů MU](#)

Zkušební přístup ke zdrojům

- ❑ Seznam možností je průběžně aktualizován na stránkách [Knihovny FSS](#)
- ❑ Pokud se Vám stále nedaří dohledat nějaké dokumenty, tak se mi ozvěte nebo napište na email knihovna@fss.muni.cz 😊

Shrnutí

- ❑ **Pro vyhledávání odborných informací používejte licencované informační zdroje**
 - ❖ Ověřené, kvalitní, jedinečné informace

- ❑ **Seznam databází**
 - ❖ Stránky knihovny
 - ❖ Portál elektronických informačních zdrojů

- ❑ **Mimo počítačovou síť MU si nastavte vzdálený přístup**
 - ❖ OpenVPN, Shibboleth, EZproxy

□ Informační průzkum

- ❖ Katalogy knihoven
- ❖ Licencované zdroje
- ❖ Volně dostupné zdroje (open access)

Literatura

BARTOŠEK, Miroslav, Petra DĚDIČOVÁ, Ondřej FABIÁN, et al. *Otevřený přístup k vědeckým informacím: současný stav v České republice a ve světě*. V Brně: Vysoké učení technické v Brně, [2016]. ISBN 978-80-214-5282-4. [cit. 28-03-2019]. Dostupné také z: <https://dspace.vutbr.cz/xmlui/handle/11012/61751>

Open Access v ČR [online]. [cit. 28-03-2019]. Dostupný z: <http://www.openaccess.cz>

BARTOŠEK, Miroslav. *Open Access. Otevřený přístup k vědeckým informacím* [online]. [cit. 28-03-2019]. Dostupný z <http://knihovna.fss.muni.cz/soubory/OAweek-2011.pdf>

KATUŠČÁK, D., B. DROBÍKOVÁ, R. PAPÍK. *Jak psát závěrečné a kvalifikační práce*. Nitra: Enigma, 2008, 161 s. ISBN 978-80-89132-70-6.

BOTHMA, Theo. *Navigating information literacy: your information society survival toolkit*. 3rd ed. Cape Town: Pearson Education, 2011, 208 s. ISBN 9781775782278.

Obrázky

<https://www.cnews.cz/co-je-to-deep-invisible-hluboky-dark-temny-web>

<https://creativecommons.org/about/program-areas/open-access/open-access-logo/>

**Děkuji vám za pozornost a těším se
na Vás v online semináři 13. 5. 😊**

Pokud budete něco potřebovat, tak se určitě
ozvěte:

Dana Mazancová

mazancov@fss.muni.cz